

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİLERİNE KARŞI BİR SAVUNMA MEKANİZMASI OLARAK SOSYAL KORUMA¹

Yusuf Can ÇALIŞIR

Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi, Ayaş Meslek Yüksekokulu, Sosyal Güvenlik Programı

yusufcan_calisir@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-5715-7269

Başvuru Tarihi: 07/04/2025

Kabul Tarihi: 05/05/2025

DOI: 10.21441/sosyalguvence.1671645

Türü: Araştırma Makalesi

Atıf: Çalışır, Y. C. (2025). İklim Değişikliğinin Etkilerine Karşı Bir Savunma Mekanizması Olarak Sosyal Koruma. *Sosyal Güvence Dergisi*, 2025 (Özel Sayı), s. 162-186. doi: 10.21441/sosyalguvence.1671645

ÖZ

İklim değişikliği, günümüzde yalnızca çevresel bir tehdit olarak değil, aynı zamanda yoksulluk, eşitsizlik ve sosyal dışlanma gibi mevcut toplumsal sorunları daha da derinleştiren çok boyutlu ve dinamik bir risk alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışma, iklim değişikliğinin sosyal koruma sistemleriyle kesişim noktalarını kavramsal düzlemde analiz etmeyi ve sosyal korumanın iklim temelli risklere karşı nasıl bir politika aracı olarak konumlanabileceğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yaklaşımı temelinde yürütülen çalışmada, iklim değişikliği ve sosyal koruma temalarına odaklanan akademik yayınlar, politika belgeleri ve raporlar doküman analizi yöntemiyle sistematik olarak incelenmiştir. Bulgular, sosyal koruma sistemlerinin iklim değişikliğine bağlı şoklar karşısında kırılgan birey ve toplulukları desteklemede önemli işlevler üstlenebileceğini, aynı zamanda sosyal eşitsizlikleri hafifletici bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Çalışmada ayrıca, iklim değişikliğiyle mücadele sürecinde sosyal koruma politikalarının adil geçiş hedefleriyle nasıl uyumlandırılabilirliği, literatürdeki yaklaşımlar doğrultusunda değerlendirilmiştir. Sosyal koruma, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin azaltılması, bu sürece uyum sağlanması ve toplumsal düzeyde adil bir geçişin gerçekleştirilmesi açısından kritik bir savunma mekanizması işlevi görmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Koruma, İklim Değişikliği, Adil Geçiş, İklim Değişikliğine Uyum

---

¹ Bu makale, 21–22 Aralık 2023 tarihlerinde düzenlenen X. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulan “İklim Değişikliği Bağlamında Sosyal Korumanın Önemi ve Rolü” başlıklı çalışmadan geliştirilmiştir.

SOCIAL PROTECTION AS A DEFENSE MECHANISM AGAINST THE IMPACTS OF CLIMATE CHANGE

ABSTRACT

Climate change today emerges not only as an environmental threat, but also as a multidimensional and dynamic risk area that exacerbates existing social problems such as poverty, inequality and social exclusion. This study aims to analyze the intersections of climate change with social protection systems at the conceptual level and to assess how social protection can be positioned as a policy instrument against climate-based risks. Based on a qualitative research approach, the study systematically analyzed academic publications, policy documents and reports focusing on the themes of climate change and social protection through document analysis. The findings suggest that social protection systems can assume important functions in supporting vulnerable individuals and communities in the face of climate change-related shocks, while also playing a role in mitigating social inequalities. The study also assesses how social protection policies can be aligned with just transition goals in the process of combating climate change in line with approaches in the literature. Social protection functions as a critical defense mechanism for mitigating the negative impacts of climate change, adapting to this process and realizing a just transition at the social level.

Keywords: Social Protection, Climate Change, Just Transition, Climate Change Adaptation

GİRİŞ

İklim değışikliğı, küresel ölçekte insanların refahını ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini tehdit eden en büyük risklerden biri haline gelmiştir. İleriye dönük sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasını tehdit eden bu olgu, aynı zamanda yoksulluğun azaltılması, eşitsizliklerin giderilmesi ve sosyal koruma politikalarının etkinliğı üzerinde de derin etkiler yaratmaktadır (IPCC, 2022). Bu nedenle sosyal korumanın, iklim değışikliğıyle mücadelede etkilerin hafifletilmesi, adaptasyonun desteklenmesi ve risk yönetimine katkı sağlaması gibi işlevleri sistematik biçimde ele alınmalıdır (Davies vd., 2008). Bu çerçevede çalışma, sosyal koruma sistemlerinin iklim değışikliğıne nasıl uyum sağlayabileceğini ve bu uyumun hangi politika araçları, program türleri ve kurumsal mekanizmalar yoluyla güçlendirilebileceğini kavramsal olarak incelemektedir. Bu sorunsal, yalnızca çevresel risklerin yönetimi açısından değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin azaltılması ve kırılgan grupların korunması bakımından da kritik önemdedir.

Küresel ısınmanın çevresel ve toplumsal etkileri, özellikle kırılgan nüfus grupları açısından ciddi sonuçlar doğurmakta ve mevcut sosyal koruma mekanizmalarının bu yeni risklere karşı yeterli olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir. İklim değışikliğinin doğrudan etkileri — doğal afetler, kuraklık, sel ve aşırı hava olayları — özellikle kırılgan gruplar açısından ek bir belirsizlik ve yoksullaşma riski yaratmaktadır. Öte yandan, yeşil dönüşüm kapsamında uygulamaya konulan karbon azaltımı ve enerji dönüşümü politikaları da bazı gruplar üzerinde dolaylı sosyoekonomik etkiler doğurmaktadır. Bu nedenle sosyal koruma sistemlerinin, yalnızca riskleri telafi eden değil, aynı zamanda adil geçiş süreçlerini destekleyen yapılar olarak tasarlanması gerekmektedir (ILO, 2015; Tenzing, 2020). Bu bağlamda, eşitsizlikleri öngören ve toplumsal dayanıklılığı artıran sosyal koruma mekanizmalarının geliştirilmesi, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir iklim politikası için elzemdir.

Herkes için kapsamlı ve yeterli sosyal koruma sağlanmadığında, iklim değışikliğıne yönelik uyum ve azaltım çabaları; gelir güvencesi, sağlık hizmetlerine erişim ve sürdürülebilir geçim kaynakları gibi alanlarda kırılgan durumda olan birey ve toplulukları geride bırakabilir. Bu durum, yeşil bir ekonomiye geçiş sürecinde önemli bir yere sahip olan sürekli kamu desteğini zayıflatma riski taşımaktadır. Dolayısıyla, evrensel sosyal koruma sistemleri; sürdürülebilir ekonomilere ve toplumlara, sosyal açıdan adil bir geçişin temel unsurlarından biri olarak katkı sunmaktadır. Özellikle COVID-19 pandemisi sonrasında, sosyal koruma sistemlerinin yalnızca geleneksel

sosyal riskleri değil, aynı zamanda iklim değişikliğinin yol açtığı çevresel ve ekonomik şokları da yönetebilecek biçimde güçlendirilmesi gerekliliği daha da belirginleşmiştir (Bowen vd., 2020).

İklim değişikliği, kırılgan nüfusları yeni zorluklarla karşı karşıya bırakmaya devam ederken, sosyal koruma sistemlerinin yetersizliği bu kırılganlıkları daha da derinleştirmektedir. Yetersiz ve sınırlı sosyal koruma, iklimle ilgili etkiler karşısında daha fazla insanın yoksulluk tuzağına düşmesine neden olmakta, bu da sosyal eşitsizlikleri artırmaktadır. Günümüzde birçok ülke, iklim değişikliğine bağlı risklerle başa çıkabilecek yeterli sosyal koruma kapasitesine sahip değildir. Doğal afetlerin ve çevresel değişimlerin artan sıklığı, özellikle kırılgan topluluklar için yoksulluk tuzağı riskini yükseltmekte ve sosyal eşitsizlikleri derinleştirmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre, 2015 yılında dünya genelinde insanların yalnızca %42,8'i en az bir sosyal koruma yardımı kapsamındayken, bu oran 2024 itibarıyla %52,4'e yükselmiştir. Ancak, hâlâ dünya nüfusunun önemli bir bölümü sosyal koruma mekanizmalarından yoksundur (ILO, 2024). Bu durum, iklim değişikliğine karşı direnç oluşturacak sosyal koruma politikalarının güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sosyal koruma, bireylerin ve hane halklarının gelir ve geçim kaynaklarıyla bağlantılı riskleri yönetmelerine yardımcı olmak, aynı zamanda yoksulluk ve eşitsizliği azaltmak gibi toplumsal hedeflere ulaşmak için hükümetler tarafından kullanılan temel bir politika aracıdır. Sosyal koruma, iklim değişikliğine karşı bir politika aracı olarak önemli bir potansiyele sahip olmasına rağmen, iklim politikası gündemine entegrasyonu halen yetersiz düzeydedir. Risk kavramı her iki alan için kritik öneme sahiptir. Ancak, iklim değişikliği etkilerinin kapsamı ve doğasına yönelik farklı algılar ile sosyal koruma araçlarının bu etkileri ele alma kapasitesine ilişkin sınırlı anlayış, politika ve uygulama entegrasyonunu engellemektedir.

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizine dayanmaktadır. Yazılı kaynakların sistematik biçimde incelendiği bu yaklaşım, sosyal koruma ile iklim değişikliği arasındaki kavramsal ilişkileri değerlendirmede kullanılmıştır (Bowen, 2009). Araştırma, bu iki alanı birleştiren politika belgeleri, akademik çalışmalar ve uluslararası kuruluş raporlarını esas alarak, sosyal koruma sistemlerinin iklim risklerine karşı uyum kapasitesini ve bu kapasitenin artırılmasına yönelik stratejileri irdelemektedir. Çalışma kapsamında önce iklim değişikliğinin oluşturduğu yeni risk ortamı tanımlanmış; ardından bu risklerin geçim kaynakları, istihdam, yoksulluk, göç ve sağlık üzerindeki çok boyutlu etkileri değerlendirilmiştir. Son bölümde ise sosyal koruma ve iklim değişikliği arasındaki kuramsal bağlantılar ve uyarlanabilir politika yaklaşımları ele alınmıştır.

1. DEĞİŞEN RİSK ORTAMI: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN SEBEP OLDUĞU RİSKLER

Küreselleşme ve moderniteyle birlikte değişen toplumsal koşullar, bireylerin giderek daha fazla belirsizlik ve öngörülemezlikle karşı karşıya kaldığı bir risk toplumu yapısını ortaya çıkarmıştır. Bu yapı, küresel düzeyde yaşanan sorunların geleceğe yönelik etkilerine dair belirsizlikleri artırmakta ve bireylerde güven duygusuna olan ihtiyacı derinleştirmektedir. Bu doğrultuda, toplumsal refahın yalnızca gelir ve hizmetlerin dağıtımına odaklandığı klasik bölüşüm anlayışı yerini, risklerin toplumsal düzeyde paylaşımını esas alan yeni bir yaklaşıma bırakmaktadır. Ulrich Beck'in (2014) ortaya koyduğu gibi, post-endüstriyel toplumlar da refahın bölüşümünden çok, risklerin paylaşımı ön plana çıkmakta ve bu durum sosyal politika anlayışını da dönüştürmektedir. Günümüzde çevresel krizler, özellikle iklim değişikliği, bu yeni risk anlayışının en belirgin örneklerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

İklim değişikliği, yalnızca geleceğe yönelik bir tehdit değil, günümüzde doğrudan deneyimlenen ve hem gezegenin ekolojik dengesi hem de insan refahı açısından kritik bir risk alanıdır. Bu durumun temel nedeni, insan faaliyetleri sonucu atmosfere salınan sera gazı emisyonlarındaki artıştır. Fosil yakıt kullanımı, sanayi üretimi, ormansızlaşma ve yoğun enerji tüketimi gibi antropojenik etkenler, iklim sisteminde bozulmalara yol açmakta; bu da sıcaklık artışları, yağış rejimlerindeki değişiklikler ve aşırı hava olaylarının sıklığındaki artışla kendini göstermektedir.

İklim değişikliği, çevresel bir sorun olmanın ötesinde, sosyal refahı tehdit eden çok boyutlu bir kriz niteliği taşımaktadır. Sıcak hava dalgaları, sel ve kuraklık gibi aşırı hava olaylarının artması; deniz seviyesinin yükselmesi ve çölleşme gibi çevresel dönüşümler, gıda güvenliği, suya erişim, sağlık, geçim kaynakları ve göç gibi yaşamsal alanlarda ciddi kırılganlıklar yaratmaktadır. Bu kırılganlıkların etkisi, özellikle yoksulluk, eşitsizlik, altyapı eksikliği ve sınırlı kurumsal kapasite gibi sosyoekonomik faktörlerle daha da derinleşmektedir (Costella, McCord, van Aalst, Holmes, Ammoun ve Barca, 2021). Bu çevresel dönüşümler uzun vadeli ve yapısal tehditler yaratırken; demografik değişim, kentleşme ve ekonomik eşitsizlik gibi dinamikler iklim risklerinin kapsamını ve yayılım biçimlerini dönüştürmektedir. Belirsizlik, kırılganlık ve sistemsel oynaklık gibi faktörler, özellikle savunmasız gruplar açısından risklerin daha karmaşık ve yıkıcı hale gelmesine yol açmaktadır (Costella vd., 2021).

Son yıllarda iklim riski kavramı da dönüşüme uğramıştır. Başlangıçta yalnızca fiziksel tehlikelere (örneğin sıcak hava dalgaları, seller) odaklanan bu kavram, giderek mevcut toplumsal kırılganlıklar, maruziyet düzeyleri ve kurumsal kapasite gibi bileşenleri de içeren çok boyutlu bir çerçeveye evrilmiştir (IPCC, 2001; van Aalst, Cannon ve Burton, 2008; Oppenheimer vd., 2014). Bu bağlamda kırılganlık, yalnızca

fiziksel tehditlere açıklığı değil, aynı zamanda bu tehditlerin toplumsal yapılarla nasıl kesiştiğini de içeren dinamik bir yapıya işaret etmektedir (Awojobi ve Vloveret, 2017; Costella vd., 2021; Kundo, Brueckner, Spencer ve Davis, 2022).

İklim değişikliği, birden fazla risk faktörünü aynı anda tetikleyerek sosyal ve ekonomik sistemlerdeki belirsizlikleri derinleştiren karmaşık bir süreç haline gelmiştir. Bu durum yalnızca uzun vadeli eğilimlerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda mevcut şoklara karşı direnç kapasitesini zorlayan ve acil müdahale gerektiren bir sorun olarak da kendini göstermektedir. Bu nedenle iklim değişikliği hem zamanın hem de alanın ötesine geçerek, çok katmanlı bir toplumsal tehdit haline dönüşmektedir.

İklim değişikliği, çevresel, ekonomik ve toplumsal düzeyde birçok riski aynı anda artırmakta; özellikle tarımsal üretimde azalma, su kıtlığı, enerji arzında düzensizlik, altyapı hasarları, göç hareketleri ve gelir kayıpları gibi kırılganlıkları derinleştirmektedir. Bu durum, risklerin tekil ve öngörülebilir bir biçimde ortaya çıkmasını zorlaştırmakta; karmaşıklık, oynaklık ve belirsizlik düzeyini artırarak sosyal ve ekonomik etkilerin tam anlamıyla tahmin edilmesini güçleştirmektedir. Küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle ilgili genel projeksiyonlar her ne kadar yön gösterici olsa da belirli iklimsel tehlikelerin ve bu tehlikelerin sosyal sistemler üzerindeki etkilerinin ayrıntılı biçimde öngörülmesi daha zor hale gelmektedir. Çünkü iklim riskleri, çoğu zaman tek bir belirgin şok ya da eğilimle sınırlı kalmayıp, birbirini tetikleyen dağınık ve dolaylı etkiler yoluyla çok katmanlı sonuçlara yol açmaktadır (IPCC, 2022; Memiş, 2023; Schaffrin, 2014; Şengül ve Murat, 2024).

İklim değişikliğinin özellikle sıcaklık ve yağış rejimlerinde neden olduğu değişiklikler, dünya genelinde milyonlarca insanın yaşam koşullarını doğrudan etkilemektedir (Bene, Cannon, Davies, Newsham ve Tanner, 2013; Canonge, 2015; Kuriakose, Heltberg, Wiseman, Costella, Cipryk ve Cornelius, 2013). Bu etkiler, geçim kaynakları üzerinde önemli zorluklar yaratmakta ve artan yoksulluk ile toplumsal kırılganlık üzerinden yeni bir sosyoekonomik risk biçimi ortaya çıkarmaktadır (Bene vd., 2013; Canonge, 2015).

Hızlanan iklim değişikliği, bu riskleri yalnızca büyütmekle kalmamakta, aynı zamanda yeniden biçimlendirmektedir. Bazı bölgelerde iklim kaynaklı etkilere bağlı olarak mevcut yoksulluk daha da derinleşirken, özellikle iklim şoklarına daha önce maruz kalmamış bölgelerde yeni yoksulluk biçimleri ortaya çıkmaktadır. IPCC (2018) raporuna göre, yüzyılın sonunda bugün ortalama 20 yılda bir yaşanan aşırı sıcaklık olaylarının, Sahra Altı Afrika, Güney Asya ve bazı Güney Amerika bölgelerinde iki yılda bir yaşanması beklenmektedir. Ayrıca, bu tür olaylarla geçmişte karşılaşmamış Kuzey Avrupa, Kuzey Amerika'nın iç kesimleri ve Orta Asya gibi bölgelerde benzeri

görülmemiş sıcaklıklar, yoğun yağışlar ve tropikal siklonlar yaşanması öngörülmektedir. Bu gelişmeler, özellikle sosyal koruma sistemlerinin, afet yönetimi yaklaşımlarının ve kurumsal müdahale kapasitesinin yeniden değerlendirilmesini ve güçlendirilmesini zorunlu hale getirmektedir (Mitchell ve van Aalst, 2011).

İklim şokları, gelir kayıplarına ve üretken varlıkların tahribine yol açarak yoksulluğun artmasına neden olmaktadır (Carter ve Janzen, 2018). Ancak bu kayıplar eşit şekilde dağılmamakta; en büyük zarar, doğal afetlere karşı hazırlıksız olan, düşük uyum kapasitesine sahip yoksul ve kırılgan gruplarda gözlemlenmektedir. Başka bir deyişle, yoksul ve kırılgan gruplar, yüksek hassasiyetleri, maruziyet düzeyleri ve düşük uyum kapasiteleri (beşerî, sosyal, fiziksel sermaye eksiklikleri gibi) nedeniyle en fazla zarar görenler arasındadır. Ayrıca, yapısal eşitsizlikler ve ayrımcılık –özellikle cinsiyet, yaş, engellilik ve etnik köken gibi faktörler– nedeniyle en yoksul ve marjinal kesimler, artan iklim risklerinden en fazla etkilenen gruplar arasında yer almaktadır (Hallegatte vd., 2016; Kuriakose vd., 2013).

İklim değişikliğinin sadece yoksul gruplar üzerinde değil, toplumun geneli üzerinde de derin etkiler yarattığı göz önüne alındığında, bu durumun daha geniş kapsamlı sosyoekonomik sonuçları olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, iklim değişikliğinin hem yoksul hem de diğer nüfus kesimlerini etkileyen çok boyutlu bir sorun olduğu ortaya çıkmaktadır. Bir risk olarak iklim değişikliği, yoksul olmayanların genel refahını azaltmakta ve yeni grupların savunmasız hale gelmesine katkıda bulunarak toplumları bir bütün olarak etkilemektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde iklim değişikliği hem yoksul hem de yoksul olmayan nüfus kesimlerini etkileyen ve eğitim, sağlık, beslenme ve gıda güvenliği gibi pek çok alan üzerinde çok sayıda olumsuz etkiye yol açmaktadır. Aynı zamanda belirli grupların daha kırılgan hale gelmesine, yani iklimle ilgili risklerden daha büyük etkiler yaşamaya daha yatkın olmasına katkıda bulunmaktadır. İklim değişikliği riskinden kaynaklanan gelir ve geçim kayıpları ağırlıklı olarak bireysel ve hane halkı düzeyinde meydana gelse de etkileri toplum genelinde yankı bulmaktadır. Yoksulluk, eşitsizlik ve sosyal dışlanma gibi olguları derinleştirerek, sosyal ve siyasi istikrarsızlık riskini artırmaktadır.

2. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ÇOK BOYUTLU ETKİLERİ

İklim değişikliği, yalnızca çevresel bir mesele olmaktan çıkarak; ekonomik yapılar, toplumsal refah, geçim kaynakları, istihdam ve halk sağlığı üzerinde çok katmanlı etkiler yaratan küresel bir kriz haline gelmiştir. Bu etkiler, coğrafi ve sosyoekonomik koşullara bağlı olarak çeşitlenmekte; özellikle kırılgan gruplar açısından daha yoğun ve orantısız sonuçlar doğurmaktadır. Değişen iklim koşulları, yalnızca doğrudan zararlarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda dolaylı ve birbirini tetikleyen etkileşimler yoluyla yoksulluk, eşitsizlik, göç ve işsizlik gibi sosyal sorunları

da derinleştirmektedir. Bu nedenle, iklim değişikliğinin çok boyutlu sosyal ve ekonomik etkilerinin sistematik olarak ele alınması ve bu etkiler karşısında sosyal koruma mekanizmalarının ne ölçüde devreye girebildiğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Aşağıda, iklim değişikliğinin başlıca sosyal ve ekonomik etkileri beş ana başlık altında incelenmiştir; her bir etki alanının sosyal koruma ile ilişkisi ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

2.1. Geçim Kaynakları Üzerindeki Etkiler ve Sosyal Koruma Gerekliği

İklim değişikliği, geçim kaynakları üzerinde doğrudan ve dolaylı biçimlerde etkili olarak bireylerin ekonomik yaşamlarını tehdit etmektedir. Tarımsal verimlilikte azalma, hayvancılığın zorlaşması ve su kaynaklarına erişimde yaşanan kısıtlar, özellikle kırsal bölgelerde yaşayan hanelerin gelir düzeylerini ciddi biçimde etkilemektedir. Bu etkiler zincirleme şekilde gıda güvencesizliği, iş kaybı ve yerinden edilme gibi sorunlara yol açmaktadır (Bene vd., 2013; Kuriakose vd., 2013). Kentsel alanlarda ise, doğrudan iklim tehdidi altında olmayan bireyler dahi, artan gıda fiyatları ve temel ihtiyaç kalemlerindeki maliyet artışı nedeniyle dolaylı biçimde etkilenmektedir. Bu durum, özellikle düşük gelirli grupların yaşam standartlarını daha da zorlaştırmaktadır.

Bu çok boyutlu etkiler, sosyal koruma sistemlerinin geçim desteği, gelir güvenliği ve gıda yardımı gibi mekanizmalar yoluyla yeniden yapılandırılmasını gerekli kılmaktadır. Özellikle mevsimlik ve geçici tarım işçileri, küçük çiftçiler ve balıkçılar iklim kaynaklı riskler karşısında en kırılgan gruplar arasında yer almakta; ancak çoğu zaman sosyal güvenlik kapsamı dışında kalmaktadır. Sosyal yardım sistemlerinin bu kesimleri kapsayacak biçimde yeniden yapılandırılması, geçim güvencesi sağlayacak nakdi yardımların geliştirilmesi ve gıda güvensizliğini azaltmaya yönelik destek mekanizmalarının yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır (Canonge, 2015; Tenzing, 2020). Ayrıca, gıda destek programları, kırsal kalkınma yardımları ve afet sonrası geçim desteği gibi sosyal koruma araçlarının, iklim riskiyle karşı karşıya kalan topluluklara yönelik daha esnek ve erişilebilir hale getirilmesi gerekmektedir.

2.2. İşgücü ve İstihdam Üzerindeki Etkiler ve Sosyal Koruma Bağlantısı

İklim değişikliği, özellikle açık hava koşullarında çalışan işgücü üzerinde ciddi olumsuz etkiler yaratmaktadır. Sıcak hava dalgaları, yoğun yağışlar, sel ve fırtına gibi olaylar, tarım, inşaat ve ormancılık gibi sektörlerde çalışma süresini azaltmakta; bu da istihdam ve gelir kaybına neden olmaktadır ITUC (2021) verilerine göre, 2030 yılına kadar sıcaklık artışına bağlı olarak küresel düzeyde toplam çalışma süresinin %2'sinin kaybedilmesi beklenmektedir. Güney Asya'da bu oranın %4,8, Batı Afrika'da ise

%4,6'ya kadar çıkacağı öngörülmektedir; bu kayıpların büyük bölümü tarım sektöründe yoğunlaşmaktadır.

İklim değişikliğinin işgücü üzerindeki etkileri yalnızca fiziksel sağlıkla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda ihracat kayıpları, üretim maliyetlerindeki artış, turizm gelirlerinde azalma ve işgücü hareketliliğinde dengesizlik gibi ikincil etkilerle de ortaya çıkmaktadır. Bu süreçten en olumsuz etkilenen gruplar ise kayıt dışı çalışanlar ve mevsimlik işçilerdir; zira bu kesimler sosyal güvenlik sistemlerinin dışında kalmakta, iş kaybı durumunda korumasız kalmaktadır (Bene vd., 2013). Bu bağlamda, sosyal koruma sistemleri yalnızca zararları telafi edici değil, aynı zamanda önleyici ve uyum kapasitesini artırıcı biçimde yapılandırılmalıdır. İşsizlik sigortasının kapsamının genişletilmesi, afet sonrası geçici gelir destekleri, beceri kazandırma ve yeniden istihdam programları bu sürecin temel bileşenleri arasında yer almalıdır. Ayrıca, sosyal koruma sistemlerinin iklimle ilişkili afetler karşısında daha hızlı devreye girebilmesi için esnek fon yapılarının ve kriz odaklı sosyal yardım araçlarının da güçlendirilmesi gerekmektedir (ILO, 2021).

2.3. Yoksulluk ve Eşitsizlik Dinamikleri Üzerindeki Etkiler ve Sosyal Koruma İlişkisi

İklim değişikliği, mevcut yoksulluk yapılarını yalnızca derinleştirmekle kalmayıp, yeni yoksulluk biçimlerinin ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde iklim değişikliğine bağlı etkiler -örneğin mahsul kıtlığı, suya erişim sorunları, sağlık problemleri ve yerinden edilme- hanehalklarının gelirlerini azaltmakta ve sosyal refah düzeylerini tehdit etmektedir. Artan gıda fiyatları ve geçim maliyetleri, gelir düzeyi düşük toplulukları daha kırılgan hale getirirken; iklim şoklarına karşı savunmasızlık, bu grupların iktisadi toparlanma kapasitelerini sınırlandırmaktadır (Hallegatte vd., 2016; Jafino vd., 2020; IPCC, 2022).

IPCC (2018) raporuna göre, 2030 yılına kadar iklim değişikliği nedeniyle 130 milyondan fazla insanın aşırı yoksulluğa düşmesi beklenmektedir. Bu yalnızca mevcut sorunların derinleşmesi değil, aynı zamanda iklim kaynaklı yoksulluğun yeni coğrafyalara ve daha önce etkilenmemiş toplumsal kesimlere yayılacağı anlamına gelmektedir (IPCC, 2021; World Bank, 2020; Memiş, 2023).

Bu süreçte sosyal koruma sistemlerinin rolü, yalnızca sosyal yardımla sınırlı kalmamalı; iklim şokları karşısında toplumun dayanıklılığını artıracak kapsayıcı ve uyarlanabilir stratejiler geliştirmeyi de içermelidir. Özellikle aşırı yoksulluk riski taşıyan bireyler için nakit transferleri, koşullu yardım programları, gıda güvenliği destekleri ve iklim hassasiyeti gözetilen sosyal politika araçları öne çıkmaktadır. Yoksulluk sınırında yaşayan haneler için ise erken uyarı mekanizmaları ve geçim

desteği sağlayan önleyici sosyal koruma modelleri geliştirilmelidir (Tenzing, 2020; Costella vd., 2023).

2.4. Göç ve Yer Değiştirme Eğilimleri ile Sosyal Koruma İhtiyacı

İklim değişikliği, yaşanılan çevre üzerinde doğrudan etkiler yaratarak göç ve yer değiştirme süreçlerini tetiklemekte; bu durum, küresel ölçekte büyüyen bir insani kriz riski oluşturmaktadır. Kuraklık, su kıtlığı, tarımsal verimsizlik, deniz seviyesinin yükselmesi ve aşırı hava olayları gibi iklim kaynaklı tehditler, özellikle kırsal bölgelerde geçim kaynaklarını tehdit ettiği için milyonlarca insanı yaşadığı yerden ayrılmaya zorlamaktadır. Clement vd. (2021) tarafından hazırlanan Groundswell raporuna göre, 2050 yılına kadar iklim değişikliği nedeniyle dünya genelinde 216 milyon insanın iç göçle yer değiştirmesi beklenmektedir. Bu göç dalgalarının büyük bölümünün Sahra Altı Afrika, Güney Asya ve Latin Amerika gibi iklim kırılganlığı yüksek bölgelerde yoğunlaşması öngörülmektedir.

Bu tür göç hareketleri yalnızca fiziksel yer değiştirmeye sınırlı kalmamakta; aynı zamanda sosyal destek sistemlerinden kopuş, barınma güvencesizliği, gelir kaybı ve temel hizmetlere erişim eksikliği gibi çok boyutlu sosyal kırılganlıkları da beraberinde getirmektedir. Örneğin, 2007–2010 yılları arasında Suriye’de yaşanan şiddetli kuraklık, tarımsal üretimin %75 oranında düşmesine neden olmuş; yaklaşık 3 milyon kişi yoksulluğa sürüklenmiş ve kitlesel kırsal göç yaşanmıştır (IPCC, 2021; Mitchell ve van Aalst, 2011).

İklim temelli göçün sosyal koruma sistemleri açısından yarattığı temel sorunlardan biri, göç eden bireylerin çoğu zaman sosyal güvenlik ve yardımlara erişiminin kesintiye uğramasıdır. Bu durum, özellikle kayıt dışı işgücü, çocuk işçiliği, eğitimde kopuş ve kent yoksulluğu gibi ikincil etkilerle daha da derinleşmektedir. Bu nedenle, sosyal koruma sistemlerinin göçmen ve yerinden edilmiş bireyleri de kapsayacak biçimde yeniden tasarlanması gereklidir. Göç öncesi aşamada risk bölgelerinde geçim desteklerinin artırılması; göç sonrasında ise barınma, sağlık hizmetleri ve sosyal yardımlara erişimin güvence altına alınması, sosyal kırılganlıkların azaltılmasında kilit rol oynamaktadır (Tenzing, 2020; IPCC, 2021).

2.5. Sağlık ve Sosyal Refah Üzerindeki Etkiler ve Sosyal Koruma Perspektifi

İklim değişikliği, insan sağlığı üzerinde doğrudan ve dolaylı yollarla etkili olmakta ve sağlık sistemleri açısından artan bir stres kaynağına dönüşmektedir. Aşırı sıcaklık dalgaları, vektör kaynaklı hastalıkların yayılımı (örneğin sıtma, dang humması), içme suyu kıtlığı, gıda güvensizliği ve hava kalitesinin bozulması gibi

etkiler, özellikle kırılgan gruplar üzerinde orantısız sonuçlar yaratmaktadır (IPCC, 2022; O'Neill vd., 2022). Yaşlılar, çocuklar, kronik hastalığı olan bireyler ve düşük gelirli topluluklar bu risklere karşı en savunmasız kesimlerdir.

Artan sıcaklıklar yalnızca fizyolojik sağlık üzerinde değil, aynı zamanda ekonomik üretkenlik ve iş gücü performansı üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. ITUC (2021) verilerine göre, 2030 yılı itibarıyla sıcaklık artışlarına bağlı olarak küresel çalışma süresinin %2'sinin kaybedilmesi beklenmektedir. Bu kayıplar hem ekonomik refahı hem de sosyal refah göstergelerini tehdit etmektedir.

COVID-19 pandemisi, beklenmedik krizlerin sağlık ve sosyal koruma sistemleri üzerindeki çok yönlü etkilerini açık biçimde ortaya koymuştur. Pandemi sürecinde yalnızca sağlık hizmetlerine değil, aynı zamanda geçim kaynaklarına, gıda güvenliğine ve sosyal yardımlara erişimde de ciddi aksamalar yaşanmıştır. Dünya Bankası (Lakner vd., 2021) verilerine göre, pandemi nedeniyle 2020 yılında 97 milyon, 2021 yılında ise 115 milyon insan yoksulluk sınırının altına gerilemiştir.

Bu deneyim, iklim değişikliğinin yol açtığı çoklu krizlere karşı daha dayanıklı, kapsayıcı ve entegre sosyal koruma sistemlerine duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Sağlık odaklı sosyal koruma araçları —örneğin evrensel sağlık sigortaları, temel hizmetlere ücretsiz erişim, kriz dönemlerinde sağlık destek programları— iklim şoklarına karşı dirençli toplumlar oluşturmak açısından kritik önemdedir. Ayrıca, iklime bağlı sağlık risklerine karşı önleyici stratejilerin sosyal koruma sistemlerine entegre edilmesi —erken uyarı mekanizmaları, sıcak hava dalgalarına yönelik hizmetler gibi— sürdürülebilir adaptasyon politikalarının bir parçası olmalıdır (O'Neill vd., 2022; Costella vd., 2023).

Ele alınan veriler ve bulgular, iklim değişikliğinin yalnızca çevresel değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik düzeyde de çok katmanlı bir tehdit olduğunu ortaya koymaktadır. Geçim kaynaklarından sağlığa, istihdamdan göç hareketlerine kadar geniş bir yelpazede etkiler yaratan bu küresel kriz, sosyal eşitsizlikleri derinleştirirken, özellikle kırılgan grupların hayatlarını daha da savunmasız hale getirmektedir. Bu nedenle, iklim değişikliğinin doğurduğu risklerin yalnızca doğa bilimlerinin bakış açısından değil, aynı zamanda sosyal politika perspektifiyle de bütüncül biçimde ele alınması gerekmektedir. İzleyen bölümde, bu bağlamda sosyal koruma sistemlerinin iklim değişikliğiyle ilişkisi, kuramsal ve politik yaklaşımlar doğrultusunda değerlendirilecektir.

3. SOSYAL KORUMA VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÜZERİNE GÜNCEL SÖYLEM

3.1. Sosyal Koruma ve İklim Değişikliği Arasındaki İlişkiyi Anlamak

20. yüzyılın en önemli sosyal dönüşümlerinden biri, sosyal korumanın kurumsal bir yapı kazanmasıdır. Sanayi Devrimi'nin yol açtığı ekonomik ve toplumsal değişimler, bireyleri artan bir güvencesizlikle karşı karşıya bırakmış ve sosyal koruma ihtiyacını pekiştirmiştir. Bu ihtiyaç, zamanla sosyal korumanın modern devletlerin vazgeçilmez bir kurumu haline gelmesine yol açmıştır. Gentilini ve Omamo (2011), sosyal korumanın, giderek daha formal, piyasa odaklı ve küreselleşen yapılar kazanan ekonomilerde, ülkelerin toplumsal sözleşmelerinin merkezine yerleştiğini belirtmektedir. Bu bağlamda sosyal koruma, yalnızca bir sosyal politika aracı değil; aynı zamanda modern toplumların yapısal dayanaklarından biri olarak değerlendirilmektedir (Çalışır, 2022).

Son yirmi yılda sosyal koruma yaklaşımları, yalnızca yoksulluğun azaltılması hedefiyle değil; aynı zamanda makroekonomik istikrarın sağlanması, insani krizlere müdahale, risk yönetimi stratejileri ve sosyal adaletin pekiştirilmesi gibi çok yönlü hedeflerle de ilişkilendirilmektedir (Gentilini ve Omamo, 2011, s. 329). Bu çeşitlilik, sosyal korumanın kapsamının zaman içinde genişlemesine neden olmuş; sağlık hizmetlerine erişim, emeklilik, işsizlik sigortası ve çocuklara yönelik yardımlar gibi birçok alanda yaygınlaşmasını sağlamıştır. Günümüzde sosyal koruma sistemleri, yalnızca ulusal politikaların değil, aynı zamanda küresel kalkınma gündemlerinin de ana unsurlarından biri haline gelmiştir. Tartışmalar ise daha çok kapsam genişliği, kaynakların tahsisi ve sistemin sürdürülebilirliği üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Sosyal koruma, yaşam döngüsü boyunca yoksulluğu ve kırılganlığı azaltmaya yönelik bir dizi politika ve programı içeren, kalkınma sürecine entegre edilmiş stratejik bir araç olarak tanımlanmaktadır (ILO, 2017, s. 2). Aynı zamanda beşerî sermayenin inşası ve yoksul bireylerin ekonomik hayata daha etkin katılımını sağlayarak kapsayıcı büyümeyi destekleme potansiyeli taşıyan önemli bir kavramsal çerçeve sunmaktadır (Barrientos, 2010; Cook ve Kabeer, 2009; Gentilini, 2009; Norton, Conway ve Foster, 2001; Ravallion, 2009).

Sosyal koruma politikaları, yoksulluk ve gelir risklerinin yönetimindeki uzun vadeli ve merkezi rolleri nedeniyle, iklim değişikliğinin sosyoekonomik etkilerinin ele alınmasında kritik bir öneme sahiptir (ILO, 2024). Bu bağlamda sosyal koruma, iklim risklerini yönetmek için giderek daha fazla stratejik bir politika aracı olarak görülmektedir (Bene vd., 2013; Coirolo, Commings, Haque ve Pierce, 2013; Davies, Guenther, Leavy, Mitchell ve Tanner, 2008; Davies, Bene, Arnall, Tanner, Newsham ve

Coirolo, 2013; Dulal ve Shah, 2014; Heltberg vd., 2009; Kuriakose vd., 2013; Schwan ve Yu, 2018; Ulrichs, Slater ve Costella, 2019; Wood, 2011). Bununla birlikte sosyal koruma, iklimle ilgili olumsuzluklara karşı daha büyük risk altında olan insanları korumak için güçlü bir araçtır (Canonge, 2015).

Risk kavramı hem sosyal koruma hem de iklim politikaları açısından merkezi öneme sahiptir. Sosyal koruma, öncelikle bir toplumda sosyal olarak kabul edilemez görülen risk ve yoksunluk seviyeleri ile ilgilenen bir kamu eylemi biçimidir (Conway, de Haan ve Norton, 2000, s: 5). Temel amacı, riski azaltarak bireylerin ve hanelerin yoksulluk ve yoksunluk karşısındaki kırılganlıklarını en aza indirmektir (Barrientos ve Hulme, 2008). Bu bağlamda, iklim değişikliğinin doğurduğu risklerle sosyal korumanın hedeflediği sosyal riskler arasında önemli örtüşmeler söz konusudur.

İklim değişikliği ile ilgili riskler, geleneksel sosyal politika riskleriyle belirli benzerlikler taşımaktadır. Bu riskler, sosyal politika için yalnızca yeni bir endişe kaynağı oluşturmakla kalmayıp, aynı zamanda sosyal politika risklerinin doğasını doğrudan ve dolaylı yollarla dönüştürmektedir (Johansson vd., 2016). Bununla birlikte iklim değişikliği kaynaklı riskler, geçmişte sosyal politika müdahalelerinin temel sebeplerini oluşturan geleneksel risklerden, örneğin endüstriyel dönüşüm veya küreselleşme nedeniyle ortaya çıkan gelir risklerinden, niceliksel ve niteliksel olarak farklıdır (Gough vd., 2008, s: 327).

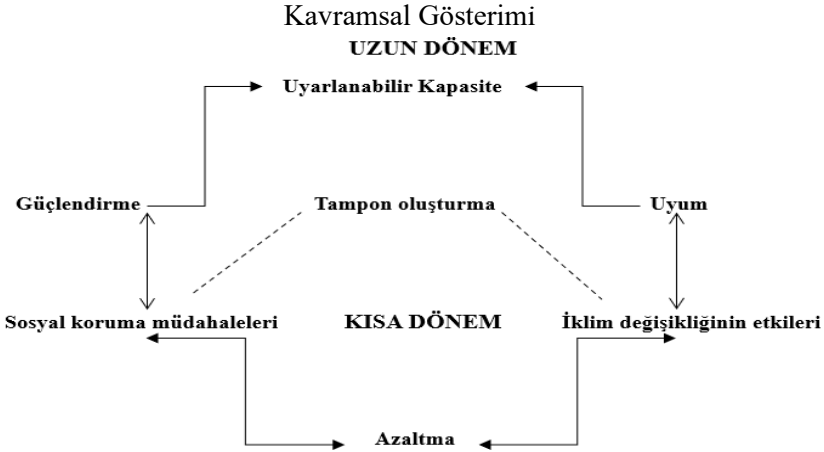
İklim sistemindeki değişiklikler, özellikle aşırı ve yavaş gelişen olaylar, bireylerin kırılganlığını artırarak sosyal koruma ihtiyacını ve talebini yükseltmektedir. Aşırı hava olaylarının ve çevresel etkilerin sıklık ve şiddetindeki artış, bireylerin yalnızca gelir, istihdam ve geçim kaynaklarını değil; aynı zamanda fiziksel sağlığını, yaşam standartlarını ve hatta yaşamlarını doğrudan tehdit etmektedir. Refah kaybı, sağlık hizmetlerine erişim zorlukları, artan hastalık riski, çevresel tahribat ve ani ölüm tehlikesi gibi çok boyutlu sonuçlar, sosyal koruma sistemlerinin kapsamının yalnızca yoksullukla sınırlı kalmaması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, ortak değişken ihtiyaçların artacağı konusunda geniş bir mutabakat bulunmaktadır (IPCC, 2022).

Sosyal koruma talebindeki artışlar, belirli bir şokla ilgili ve zamanla sınırlı olarak geçici olabileceği gibi, tekrarlanan şoklar nedeniyle bireylerin kronik yoksulluğa düşmesi sebebiyle kalıcı da olabilmektedir. İklim değişikliği kaynaklı risklerin etkisiyle bu iki talep türü daha belirgin hale gelmektedir. Geçici talepler, şokların etkilerini sınırlarken; kalıcı talepler, sürekli kırılganlık ve yoksullukla başa çıkabilmek için devamlı sosyal koruma gereksinimini ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, yavaş başlayan olaylardan (örneğin deniz seviyesinin yükselmesi ve ortalama sıcaklıkların

artması) kaynaklanan kademeli süreçlerin, genel olarak kırılganlığı artıran kademeli kayıplara (örneğin geçim kaynakları, istihdam veya sağlık) dönüşmesi muhtemeldir. Bu durum, uzun vadede bireylerin ekonomik ve sosyal açıdan daha kırılgan hale gelmesi riskini taşımaktadır. Bunun sonucunda ise yaşam standartlarındaki düşüş veya yoksulluk gibi etkilerin, sürekli bir sosyal koruma ihtiyacını gündeme getirmesi beklenmektedir (Costella vd., 2023; Kundo vd., 2022; Johnson, Dulal, Prowse, Krishnamurthy ve Mitchell, 2013; Malerba, 2022).

Sosyal koruma sistemleri, ekonomik (koruyucu, önleyici ve teşvik edici) ve sosyal (dönüştürücü) işlevleriyle iklimle ilgili şoklar ve stres faktörlerine karşı savunmasız bireyler ve sistemler için önemli bir destek mekanizması sunmaktadır (Devereux ve Sabates-Wheeler, 2004; Ulrichs vd., 2019). Koruyucu işlev, hava olayları gibi ani şoklar sırasında ve sonrasında gıda veya nakit yardımı sağlayarak acil hassasiyetleri azaltmayı ve bireylerin dayanıklılık kapasitelerini artırmayı amaçlamaktadır. Önleyici işlev, tasarruf mekanizmaları veya erken uyarı sistemleri yoluyla bireylerin öngörü kapasitesini geliştirerek iklim değişikliğinin etkilerini en aza indirmeyi hedeflemektedir. Teşvik edici işlev, geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesi veya mesleki eğitim programlarıyla bireylerin istihdam becerilerini artırarak uzun vadeli uyum kapasitelerini güçlendirmeyi kapsamaktadır. Dönüştürücü işlev ise, iklim değişikliğine karşı kırılganlığın sosyo-politik ve kurumsal nedenlerini ele alarak kalıcı dezavantajlarla mücadele etmeyi ve bu dezavantajların yarattığı kırılganlıkları ortadan kaldırmayı hedeflemektedir (Kundo vd., 2023).

Şekil 1. Sosyal Koruma ve İklim Değişikliği Arasındaki Bağlantıların

Kaynak: Bene, C. (2011). Social protection and climate change. IDS Bulletin, 42(6), 67–70. <https://doi.org/10.1111/j.1759-5436.2011.00275.x>

İklim değişikliği ve sosyal koruma, üç temel bağlamda birbirleriyle bağlantılıdır. İlk olarak, iklim değişikliği hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde artan bir tehlike ve kırılganlık kaynağı olarak kabul edilmektedir. Bu durum, sosyal koruma programlarının, ister önleyici (örneğin sigorta sistemleri) ister koruyucu (örneğin afet sonrası yardım) olsun, kırılganlığı azaltma yoluyla iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini hafifletmede önemli bir rol oynamasını sağlamaktadır (Ellis, White, Lloyd-Sherlock, Chhotray ve Seeley, 2008).

Bununla birlikte, sosyal koruma ve iklim değişikliği arasındaki ilişki yalnızca bu tek yönlü bağlantıyla sınırlı değildir. İklim değişikliği, sosyal koruma müdahalelerini ve programlarını doğrudan etkileyerek bu programların olumlu etkilerini azaltmakta ve hatta bazı durumlarda ortadan kaldırmaktadır. Ancak, bu karşılıklı ilişkiyi daha ileri bir perspektifle ele alan üçüncü bir boyut bulunmaktadır. Bu boyut, sosyal koruma programlarının yalnızca iklimle ilgili afetlerin hanelerin geçim kaynakları, gelirleri, gıda güvenliği ve varlıkları üzerindeki etkilerini tamponlamakla kalmayıp, aynı zamanda hanelerin uyum kapasitesini artırarak uzun vadeli değişim ve kalkınmanın bir aracı olduğunu öne çıkarmaktadır. Bu yaklaşım, sosyal koruma ile iklim değişikliğine uyumu bir arada ele alan uyarlanabilir sosyal koruma boyutunu ifade etmektedir (Bene, 2011; Davies vd., 2008; Ellis vd., 2008; Ulrichs vd., 2019).

3.2. Sosyal Koruma ve İklim Riski: Uyarlanabilir ve İklim Duyarlı Yaklaşımlar

İklim değişikliği gibi karmaşık ve çok katmanlı bir sorunla mücadele edebilmek için, güçlü ve esnek kurumsal yapılara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada sosyal koruma sistemlerinin, yalnızca yardım sağlayıcı değil; aynı zamanda kurumsal kapasiteyi geliştiren bir mekanizma olarak da işlev görmesi gerekmektedir. Sosyal koruma programları, erken uyarı sistemlerinin kurulması, veri toplama ve analiz kapasitesinin artırılması ve yerel yönetimlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının güçlendirilmesi gibi stratejik yatırımlarla desteklendiğinde, iklim değişikliğine karşı daha dayanıklı hale gelmektedir (Alderman ve Haque, 2005).

İyi tasarlanmış sosyal koruma müdahaleleri, iklim şokları ve doğal afetlerle başa çıkmada çok yönlü araçlar sunabilmektedir. Ancak iklim değişikliğinin artan etkileri karşısında, mevcut sosyal koruma sistemlerinin tek başına yeterli olamayacağı açıktır. Bu nedenle, bu sistemlerin iklim risklerine karşı uyum kapasitesinin artırılması zorunlu hale gelmiştir. Sosyal korumanın uzun vadede etkili bir müdahale aracı olarak kalabilmesi, bu sistemlerin iklim değişikliğine dayanıklı hale getirilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Politika yapımcıların ve uygulayıcıların iklim değişikliğini göz ardı etme

imkânı kalmamış; aksine bu değişkenin sosyal politika tasarımı merkezî bir unsur haline gelmesi kaçınılmaz olmuştur.

Son yıllarda yapılan çalışmalar, sosyal korumanın hem ani iklim etkilerini azaltmada hem de uzun vadeli direnç ve uyum kapasitesini artırmada etkili bir araç olabileceğine dair kanıtları güçlendirmiştir (Bene, 2011; Tenzing, 2020). Sosyal koruma politikaları, iklim risklerinden kaynaklanan şoklara yanıt verme (O'Brien vd., 2018), iklim değişikliğine uyumu teşvik etme (Tenzing, 2020), iklim değişikliği risklerini azaltma (Aleksandrova, 2019; Malerba, 2021) ve iklim direncini artırma (Agrawal, Costella, Kaur, Tenzing, Shakya ve Norton, 2019; Aleksandrova, 2019; Ulrichs vd., 2019) gibi temel işlevler üstlenmektedir.

Hali hazırda birçok çalışma, sosyal korumanın iklim değişikliğine uyum için potansiyel bir araç olduğunu belirtmiştir (Bene vd., 2013; Coirolo vd., 2013; Johnson ve Krishnamurthy, 2010; Kuriakose vd., 2013; Panda, 2013; Weldegebriel ve Prowse, 2013). Literatür, iklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle başa çıkmada sosyal koruma programlarının bazı faydalarını gösterirken (Davies vd., 2013; Norton, Seddon, Agrawal, Shakya, Kaur ve Porras, 2020; Ulrichs vd., 2019), iklim değişikliğinin sosyal koruma programlarını ve bunların kalkınma sonuçlarını olumsuz etkileyeceğine dair endişeler de artmaktadır (Bene, 2011; Kundo, Brueckner, Spencer ve Davis, 2021; Malerba, 2021).

Bu bağlamda, literatürde, iklim risk yönetiminin sosyal koruma sistemlerine (strateji, politika ve programlar) uyarlanabilmesi için ana akımlaştırılması ve entegre edilmesi giderek daha fazla vurgulanmaktadır. Gerekçe, iklim değişikliğinin yoksulluk ve kırılganlık üzerindeki kapsamlı etkilerini ele almak ve bu kalkınma müdahalelerini uzun vadede etkili kılmak için tek bir yaklaşımın yeterli olmayabileceğidir.

İklim değişikliğinin giderek artan etkileri, sosyal koruma programlarının tasarımı yeni bir boyut ortaya çıkarmıştır. Bu programlar artık sadece yoksulluğu azaltmakla kalmayıp, aynı zamanda iklim risklerine karşı dayanıklılık oluşturmaya da odaklanmalıdır. Bu bağlamda sosyal koruma programlarının tasarımı, ölçeklenebilir ve esnek programlar geliştirmek, iklime duyarlı hedefleme yapmak, topluluk ve hanehalkının dayanıklılığını artıran geçim kaynaklarına yatırımlar yapmak ile iklim riski yönetimi için kurumsal kapasiteyi teşvik etmek öne çıkan faktörler arasında yer almaktadır (Kuriakose vd., 2013).

Sosyal korumayı iklim değişikliğine uyarlamak için tasarım özellikleri uyarlanabilir, iklime duyarlı veya şoka duyarlı niteliklerinin hangisinin kullanıldığına bakılmaksızın, programları ve sistemleri artan sayıda çevresel şok ve strese uyarlamak için hangi özelliklerin gerekli olduğu, entegre bir gündem üzerine

yapılan araştırmaların temel kaygısı olmuştur (Tenzing, 2020). Bu kapsamda ilk olarak Davies ve diğerleri (2008), uyarlanabilir sosyal koruma (adaptive social protection) kavramını geliştirerek, sosyal koruma politikalarının iklim değişikliğine uyum sağlama ve afet riskini azaltma çabalarına entegre edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, bu entegrasyonun yoksulluğun yapısal nedenlerini ele alınmasında önemli bir rol oynayabileceğini öne sürmüşlerdir. Kuriakose ve diğerleri (2013), bu çerçeveyi genişleterek iklime duyarlı sosyal koruma (climate-sensitive social protection) kavramını ortaya koymuş ve bu modelin, iklim şoklarına karşı hem önleyici güvenlik hem de müdahale sağlama kapasitesine sahip olduğunu ifade etmiştir.

Uyarlanabilir sosyal koruma ile iklime duyarlı sosyal arasında bazı önemli farklar bulunmakla birlikte, her iki kavram da sosyal koruma sistemlerinin iklim değişikliği kaynaklı risklerle başa çıkma yeteneğini artırmaya yönelik stratejiler geliştirmeyi kapsamaktadır. Uyarlanabilir sosyal koruma, yalnızca iklimle ilgili şoklara ve streslere maruz kalmayı azaltmayı hedeflemekle kalmayıp, aynı zamanda sosyal koruma yoluyla yoksulluk ve iklim kırılganlığına ilişkin yapısal kısıtlamaları ele almayı amaçlamaktadır. Benzer şekilde uyarlanabilir sosyal koruma, sosyal koruma sistemlerinin, iklim değişikliğinin uzun vadeli etkilerine ve ani iklim şoklarına karşı daha dayanıklı hale gelmesini amaçlamaktadır. Bu anlayış, iklim değişikliği, afetler ve diğer çevresel şoklara karşı toplumların uyum sağlama kapasitesinin artırılmasına yönelik stratejileri kapsamaktadır (Davies vd., 2008). Dolayısıyla bu yaklaşım, başa çıkma mekanizmalarını güçlendirmek yerine geçim kaynaklarının dönüştürülmesine odaklanmayı, dayanıklılık oluştururken ekonomik üretkenliğin yanı sıra bireylerin özerklik ve güçlenmesini vurgulamayı ve şokların ve streslerin değişen doğasını dikkate almayı içermektedir (Davies vd., 2008).

Bununla birlikte, uyarlanabilir sosyal korumaya yönelik ilginin artmasıyla birlikte, bu yaklaşımın gündemi giderek, iklim risklerini yönetmek için mevcut programlara yalnızca teknik ayarlamalar yapılmasıyla sınırlı kalmaktadır. Örneğin, desteğin ne kadar, kime ve ne zaman sağlanması gibi unsurları belirlemek amacıyla iklim bilgilerini sosyal koruma programlarına entegre etmek gibi düzenlemeler geçerli olmaktadır (Tenzing, 2020).

Öte yandan iklime duyarlı sosyal koruma, iklime duyarlı planlama, geçim kaynaklarını merkeze alan müdahaleler ve uyum kapasitesinin geliştirilmesine odaklanma gibi temel ilkeler etrafında şekillenmektedir. Bu ilkeler, toplumların iklim değişikliğine karşı daha dirençli hale gelmesini sağlamak amacıyla sosyal koruma programlarının etkin bir şekilde tasarlanıp uygulanmasını mümkün kılmaktadır. İklime duyarlı sosyal koruma sistemlerinin amacı, hanehalkı ve toplulukların iklim risklerine yanıt verebilmesine ve uyum sağlamasına yardımcı olmaktır. Geliştirilen çerçeve,

sosyal koruma programlarının daha fazla iklim duyarlılığına doğru evrilmesine yardımcı olabilecek fırsatları ve belirli aşamaları göz önünde bulundurmayı vurgulamaktadır (Kuriakose vd., 2013).

Uyarlanabilir sosyal koruma, daha geniş bir çerçevede yoksulluk ve kırılganlıkla mücadeleyle odaklanırken, iklime duyarlı sosyal koruma özel olarak iklim risklerine ve çevresel şoklara yanıt vermeye odaklanmaktadır. Bu bağlamda, uyarlanabilir sosyal koruma, uzun vadeli uyum stratejilerini ve yapısal değişiklikleri içeren bir yaklaşım sunmaktadır. Buna karşılık iklime duyarlı sosyal koruma ise genellikle iklim bilgilerini entegre ederek, kısa vadeli müdahaleler ve önleyici tedbirler üzerine odaklanmaktadır. Ayrıca uyarlanabilir sosyal koruma, toplulukların genel dayanıklılığını artırmayı amaçlarken, iklime duyarlı sosyal koruma, doğrudan iklim değişikliğinin etkilerini yönetmeye yöneliktir. Her iki anlayış, toplumsal dayanıklılığın artırılmasını amaçlasalar da bu hedefe ulaşmak için benimsedikleri yaklaşımlar farklı odaklara sahiptir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

İklim değişikliği, küresel ölçekte ortak ve değişken risklerin orantısız şekilde artmasına yol açarak tüm toplumların kırılganlık düzeyini yükseltmektedir. Bu durum yalnızca mevcut tehditlerin derinleşmesine neden olmakla kalmamakta, aynı zamanda daha önce deneyimlenmemiş yeni risk türlerinin ortaya çıkmasına da zemin hazırlamaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde ve toplumsal olarak kırılgan gruplarda, iklim değişikliği yıllar içinde elde edilen kalkınma kazanımlarını tehdit ederek sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri daha da keskinleştirme potansiyeli taşımaktadır. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınma politikalarının iklim risklerini azaltıcı ve toplumsal direnci artırıcı bir yaklaşımla yeniden yapılandırılması gereklidir.

Sosyal koruma sistemleri, iklim değişikliğine karşı etkili bir yanıt mekanizması olarak giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu sistemler, toplumsal kırılganlığı azaltarak olası etkileri hafifletmekte, afet ve şoklara karşı hızlı müdahale kapasitesi sunarak etkilenen grupların toparlanmasını kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda, iklim politikalarının yaratabileceği sosyal ve ekonomik maliyetleri dengelemekte ve adil dönüşüm süreçlerine katkı sağlamaktadır. Sosyal koruma, sadece kriz sonrası müdahale aracı değil; aynı zamanda iklim politikalarının sosyal boyutlarını güçlendiren, uzun vadeli direnç oluşturan stratejik bir kamu politikası bileşeni olarak değerlendirilmelidir.

Bu çerçevede, sosyal koruma sistemlerinin iklim değişikliğiyle bütünleşik bir şekilde ele alınması; yalnızca yoksulluk ve eşitsizlikle mücadele açısından değil, aynı zamanda adil ve sürdürülebilir bir toplumsal dönüşümün inşası açısından da kritik önemdedir. Sosyal koruma, yaşam döngüsü boyunca bireyleri destekleyen ve insan

onuruna yakışır bir yaşam standardını güvence altına alan hak temelli bir politika alanıdır. Ancak bu hak temelli çerçevenin iklim riskleriyle uyumlu hale getirilebilmesi için, ülkelerin mevcut sosyal koruma stratejilerinin iklim değişikliğini temel bir zorluk olarak kabul edip etmediği ve bu doğrultuda ne tür önlemler geliştirdiği değerlendirilmeli; mevcut programların adaptasyon kapasitesi gözden geçirilmelidir.

Sosyal yardımlar, sosyal sigorta ve aktif işgücü politikaları gibi temel araçların iklim uyumu ve azaltım süreçlerinde nasıl bir işlev üstlenebileceği açık bir biçimde tanımlanmalı; geçiş süreçlerine destek verecek şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Ayrıca, çevresel sürdürülebilirliği teşvik eden ve istihdamın yeşil ekonomiye uyumunu kolaylaştıran stratejilerle sosyal koruma sistemleri bütünleştirilmelidir. Bu bağlamda, sosyal koruma politikalarının her ülkenin gelişmişlik düzeyi, sektör yapısı ve sosyal yapısına özgü esneklikler içermesi elzemdir.

Tüm bu unsurlar dikkate alındığında, sosyal koruma politikalarının tek başına iklim değişikliğinin yarattığı çok boyutlu sorunları çözmesi beklenemez. Politika ve programların tasarımı, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, ekonomik sektör yapıları ve işletme türleri gibi yerel dinamikler göz önünde bulundurulmalı ve her ülkeye özgü çözümler geliştirilmelidir.

Sosyal koruma sistemlerinin iklim değişikliğiyle mücadelede daha etkin bir rol oynayabilmesi için yasal çerçevelerin güçlendirilmesi, çalışan haklarının garanti altına alınması ve ulusal bütçelerde adil geçişi destekleyen entegre politikaların önceliklendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, iklim değişikliği ile mücadele, sosyal koruma sistemlerinin yalnızca kırılgan grupları desteklemekle kalmayıp toplumsal dönüşümü teşvik eden bir yapı içinde yeniden düşünülmesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, sosyal ve iklim politikalarının birbirinden bağımsız alanlar olarak ele alınması yerine, bütüncül ve uyumlu bir yaklaşımla bir araya getirilmesi giderek daha büyük bir gereklilik haline gelmiştir.

Eşitlikçi bir yeşil dönüşümün sağlanabilmesi, mevcut sosyal ve ekonomik sistemlerin yapısal sorunlarını ele almadan yalnızca semptomları tedavi etmeye yönelik politikaların ötesine geçmeyi gerektirmektedir. Mevcut ve gelecekteki krizlerin yalnızca yönetimiyle sınırlı kalmayan, aynı zamanda politik ekonomi işleyişini dönüştürecek yapısal reformları içeren kapsamlı bir yaklaşım benimsenmelidir.

KAYNAKÇA

- Agrawal, A., Costella, C., Kaur, N., Tenzing, J., Shakya, C., & Norton, A. (2019). Climate resilience through social protection [Background paper].
- Alderman, H. ve Haque, T. (2005). Counter-cyclical poverty and safety nets for the poor and vulnerable. Paper prepared for the Workshop on Food Price Risk Management in Low-Income Countries, Washington, DC, 28 February-1 March. Retrieved from http://sarpn.org/documents/d0001514/P1863-Safety_Nets_March2005.pdf
- Aleksandrova, M. (2019). Social protection as a tool to address slow onset climate events: Emerging issues for research and policy [Discussion paper]. DIE.
- Awojobi, O. N. ve Vloveret, M. (2017). Social protection and climate resilience: A review of Sub-Saharan African case studies. *International Journal of Environmental & Agriculture Research (IJOEAR)*, 3(12), 100-103.
- Barrientos, A. (2010). Social protection and poverty: Poverty reduction and policy regimes thematic paper. *Social Policy and Development Programme Paper*, 42, Geneva.
- Barrientos, A. ve Hulme, D. (2008). Social protection for the poor and poorest in developing countries: Reflections on a quiet revolution. Working Paper 30, Brooks World Poverty Institute, Manchester.
- Beck, U. (2014). Risk Toplumu – Başka Bir Modernliğe Doğru. K. Özdoğan ve B. Doğan (çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Bene, C. (2011). Social Protection and Climate Change. *IDS Bulletin*, 42(6), 67–70. doi:10.1111/j.1759-5436.2011.00275.x
- Bene, C., Cannon, T., Davies, M., Newsham, A. and Tanner, T. (2013). Social protection and climate change, OECD-DAC Task Team on Social Protection, Paris, pp. 1-27.
- Besnili Memiş, O. (2023). İklim Değişikliği ve Sosyal Adalet: Sosyal Politika ve Dayanıklılık Çerçevesinden Bir İnceleme, *Uşak Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 20-37.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Bowen, T., del Ninno, C., Andrews, C., Coll-Black, S. ve Gentilini, U. (2020). Adaptive social protection: Building resilience to shocks. World Bank Publications.
- Canonge, J. (2015). Social protection and climate change. Retrieved December 13, 2023, from

<http://www.socialprotection.org/gimi/gess/RessourcePDF.action?ressource.ressourceId=53810>

- Carter, M. R. ve Janzen, S. A. (2018). Social protection in the face of climate change: Targeting principles and financing mechanisms. *Environmental Development Economics*, 23(3), 369-389. <https://doi.org/10.1017/S1355770X17000407>
- Clement, V., Rigaud, K. K., De Sherbinin, A., Jones, B., Adamo, S., Schewe, J., ... ve Shabahat, E. (2021). Groundswell part 2: Acting on internal climate migration. World Bank.
- Conway, T., de Haan, A. ve Norton, A. (2000). Social protection: New directions of donor agencies. Department for International Development, London.
- Cook, S. ve Kabeer, N. (2009). Socio-economic security over the life course: A global review of social protection. Sussex, Ford Foundation, Institute for Development Studies, 1-34.
- Costella, C., McCord, A., van Aalst, M., Holmes, R., Ammoun, J. ve Barca, V. (2021). Social protection and climate change: Scaling up ambition. Social Protection Approaches to COVID-19 Expert Advice Service (SPACE), DAI Global UK Ltd, United Kingdom.
- Costella, C., van Aalst, M., Georgiadou, Y., Slater, R., Reilly, R., McCord, A., Holmes, R., Ammoun, J. ve Barca, V. (2023). Can social protection tackle emerging risks from climate change, and how? A framework and a critical review. *Climate Risk Management*, 40, 100501. <https://doi.org/10.1016/j.crm.2023.100501>
- Çalışır, Y. C. (2022). Sosyal koruma harcamalarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi: OECD ülkelerine yönelik ampirik bir değerlendirme (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Ankara.
- Davies, M., Bene, C., Arnall, A., Tanner, T., Newsham, A. ve Coirolo, C. (2013). Promoting resilient livelihoods through adaptive social protection: Lessons from 124 programmes in South Asia. *Development policy review*, 31(1), 27-58.
- Davies, M., Guenther, B., Leavy, J., Mitchell, T. ve Tanner, T. (2008). Adaptive social protection: Synergies for poverty reduction. *IDS Bulletin*, 39(4), 39-47.
- Devereux, S. ve Sabates-Wheeler, R. (2004). Transformative social protection. Institute of Development Studies Working Paper Series, 232, 1-36.
- Dulal, H. B. ve Shah, K. U. (2014). Climate-smart social protection: Can it be achieved without a targeted household approach? *Environmental Development*, 10(1), 16-35. <https://doi.org/10.1016/j.envdev.2014.01.003>

- Ellis, F., White, P., Lloyd-Sherlock, P., Chhotray, V. ve Seeley, J. (2008). Social protection research scoping study. Overseas Development Group, University of East Anglia.
- Gentilini, U. (2009). Social protection in the ‘real world’: Issues, models and challenges. *Development Policy Review*, 27(2), 147-166.
- Gentilini, U. ve Omamo, S. W. (2011). Social protection 2.0: Exploring issues, evidence, and debates in a globalizing world. *Food Policy*, 36(3), 329-340.
- Gough, I., Meadowcroft, J., Dryzek, J., Gerhards, J., Lengfeld, H., Markandya, A. ve Ortiz, R. (2008). JESP symposium: Climate change and social policy. *Journal of European Social Policy*, 18, 325–344.
- Hallegatte, S., Bangalore, M., Bonzanigo, L., Fay, M., Narloch, U., Rozenberg, J. ve Vogt-Schilb, A. (2014). Climate change and poverty—an analytical framework. The World Bank.
- Heltberg, R., Siegel, P. B. ve Jorgensen, S. L. (2009). Addressing human vulnerability to climate change: Toward a ‘no-regrets’ approach. *Global Environmental Change*, 19(1), 89–99. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2008.11.003>
- ILO (2017). World social protection report 2017–19: Universal social protection to achieve the sustainable development goals. Geneva: International Labour Office.
- ILO (2021). Social Protection and Climate Change: How Can Social Protection Contribute to Tackling the Climate Crisis? Geneva: International Labour Office.
- ILO (2024). World social protection report 2024–26. Geneva: International Labour Office.
- IPCC (2001). Climate change 2001: Synthesis report. Cambridge University Press.
- IPCC (2018). Global Warming of 1,5°C: An IPCC Special Report on the Impacts of Global Warming of 1.5°C Above Pre-Industrial Levels and Related Global Greenhouse Gas Emission Pathways. Cambridge University Press.
- IPCC (2021). Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of working group I to the sixth assessment report of the intergovernmental panel on climate change. Cambridge University Press, Cambridge.
- IPCC (2022). Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of working group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Löschke, V. Möller, A. Okem, B. Rama (Eds.). Cambridge University Press.

- ITUC (2021). The role of social protection in a just transition. https://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/role_of_social_protection_in_a_just_transition_en.pdf?23588/54f146eb52dcb430dd25974e31ada658daee84d163aa8068f4ba95ad9e9097df
- Jafino, B., Arga, B., Walsh, B. J., Rozenberg, J. ve Hallegatte, S. (2020). Revised estimates of the impact of climate change on extreme poverty by 2030. Policy Research Working Paper Series 9417, The World Bank.
- Johansson, H., Khan, J. ve Hildingsson, R. (2016). Climate change and the welfare state. In Sustainability and the Political Economy of Welfare (ss. 94–108). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315683850-7>
- Johnson, C. A. ve Krishnamurthy, K. (2010). Dealing with displacement: Can “social protection” facilitate long-term adaptation to climate change?, *Global Environmental Change*, 20(4), 648-655.
- Johnson, C., Dulal, H. B., Prowse, M., Krishnamurthy, K. ve Mitchell, T. (2013). Social protection and climate change: Emerging issues for research, policy and practice. *Development Policy Review*, 31(3), 247-270. <https://doi.org/10.1111/dpr.12036>
- Kundo, H. K., Brueckner, M., Spencer, R. ve Davis, J. (2021). Mainstreaming climate adaptation into social protection: The issues yet to be addressed. *Journal of International Development*, 33(6), 953-974.
- Kundo, H.K., Brueckner, M., Spencer, R. and Davis, J.K. (2023). Enhancing the resilience and well-being of rural poor to climate risks: are the economic functions of social protection enough?, *Disasters*, 47: 651-675. <https://doi.org/10.1111/disa.12559>
- Kuriakose, A. T., Heltberg, R., Wiseman, W., Costella, C., Cipryk, R. ve Cornelius, S. (2013). Climate-responsive social protection. *Development Policy Review*, 31, 19-34.
- Lakner, C., Yonzan, N., Mahler, D. G., Aguilar, R. A. C. ve Wu, H. (2021). Updated estimates of the impact of COVID-19 on global poverty: Looking back at 2020 and the outlook for 2021. World Bank.
- Malerba, D. (2021). Climate change. In E. Schüring & M. Loewe (Eds.), *Handbook on social protection systems* (pp. 688–704). Edward Elgar.
- Malerba, D. (2022). The effects of social protection and social cohesion on the acceptability of climate change mitigation policies: What do we (not) know in the context of low- and middle-income countries? *European Journal of Development Research*, 34, 1358–1382. <https://doi.org/10.1057/s41287-022-00537-x>
- Mitchell, T. ve van Aalst, M. (2011). Headlines from the IPCC special report on extreme events. Overseas Development Institute ve Red Cross/Red Crescent Climate Centre.

- Mont, G. ve Fraga, F. (2018). The future of work in a natural changing environment: Climate change, degradation, and sustainability. International Labour Organization (ILO).
- Norton, A., Conway, T. ve Foster, M. (2001). Social Protection Concepts and Approaches: Implications for Policy and Practice in International Development. Working Paper no. 143, Centre for Aid and Public Expenditure, Overseas Development Institute, London.
- Norton, A., Seddon, N., Agrawal, A., Shakya, C., Kaur, N., & Porras, I. (2020). Harnessing employment-based social assistance programmes to scale up nature-based climate action. *Philosophical Transactions of the Royal Society B*, 375(1794), 20190127.
- O'Brien, C., Holmes R., Scott, Z. ve Barca, V. (2018) Shock-Responsive Social Protection Systems Toolkit—Appraising the use of social protection in addressing largescale shocks, Oxford Policy Management, Oxford, UK.
- O'Neill, B., van Aalst, M., Zaiton Ibrahim, Z., Berrang-Ford, L., Bhadwal, S., Buhaug, H., ve diğ. (2022). Key risks across sectors and regions. In: IPCC (Ed.), *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge University Press, Cambridge, NY.
- Oppenheimer, M., Campos, M., Warren, R., Birkmann, J., Luber, G., O'Neill, B. ve Takahashi, K. (2014). Emergent risks and key vulnerabilities. In C.B. Field, V.R. Barros, D.J. Dokken, K.J. Mach, M.D. Mastrandrea, T.E. Bilir, M. Chatterjee, K.L. Ebi, Y.O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, S. MacCracken, P.R. Mastrandrea, & L.L. White (Eds.), *Climate change 2014: Impacts, adaptation, and vulnerability. Part A: Global and sectoral aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* (pp. 1039–1099). Cambridge University Press.
- Panda, A. (2013). Climate variability and the role of access to crop insurance as a social-protection measure: Insights from India. *Development Policy Review*, 31, o57-o73.
- Ravallion, M. (2009). Are there lessons for Africa from China's success against poverty? *World Development*, 37(2), 303–313.
- Schaffrin, A. (2014). The new social risks and opportunities of climate change. In *International Handbook on Social Policy and the Environment*. Edward Elgar Publishing.

- Schwan, S. ve Yu, X. (2018). Social protection as a strategy to address climate-induced migration. *International Journal of Climate Change Strategies and Management*, 10(1), 43–64. <https://doi.org/10.1108/IJCCSM-01-2017-0019>
- Şengül, B. ve Murat, G. (2024). Küresel İklim Krizinin Sosyal Boyutu ve Sosyal Politika Önlemleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 15(41), 342-358. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.1310015>
- Tenzing, J.D. (2020). Integrating social protection and climate change adaptation: A review. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 11(2), Article number: e626. <https://doi.org/10.1002/wcc.626>.
- Ulrichs, M., Slater, R. ve Costella, C. (2019). Building resilience to climate risks through social protection: From individualized models to systemic transformation. *Disasters*, 43, S368-S387.
- Van Aalst, M. K., Cannon, T. ve Burton, I. (2008). Community level adaptation to climate change: The potential role of participatory community risk assessment. *Global Environmental Change*, 18(1), 165–179. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2007.06.002>.
- Weldegebriel, Z.B. ve Prowse, M. (2013). Climate-change adaptation in Ethiopia: To what extent does social protection influence livelihood diversification? *Development Policy Review*, 31(SUPPL.2), O35–O56. <https://doi.org/10.1111/dpr.12038>.
- Wood, R. G. (2011). Is there a role for cash transfers in climate change adaptation? *IDS Bulletin*, 42(3), 43-54.
- World Bank. (2020). Enhancing the role of social protection in promoting resilience to climate change. Washington, DC.